

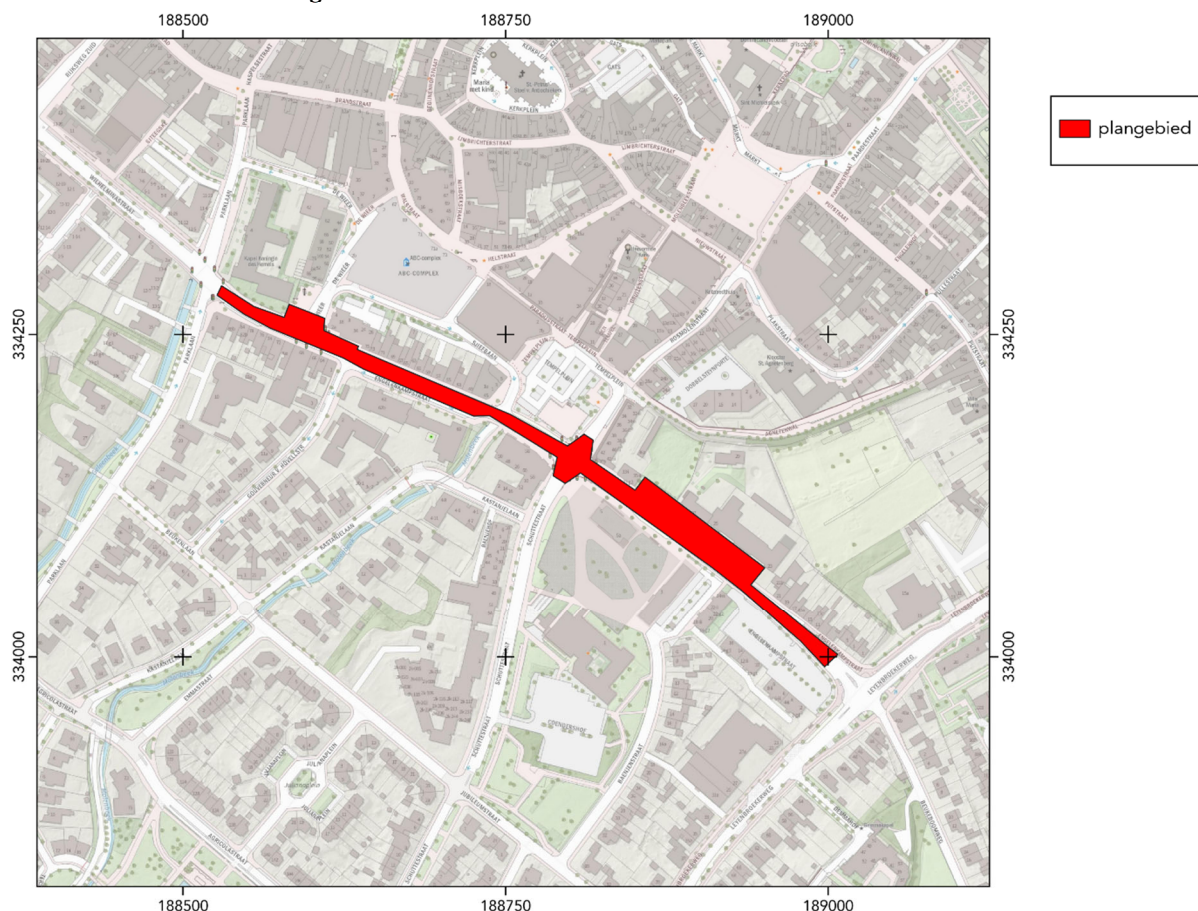
Archeologisch advies nr.	WSA220729
Plangebied	Sittard Engelenkampstraat, plandeel Parklaan-Leyenbroekerweg
Betreft	Archeologische toets Intern gemeentelijk project
Huidig gebruik	Bestrate weg
Geplande bodemingreep	Vervanging riool, lengte tracé ca. 1100 m, breedte ca. 3 m (max. diepte circa 2,5 meter –Mv), oppervlakte ca. 3300 m2
Omvang plangebied	Ca. 8750 m2
Advies	Opraving, variant archeologische begeleiding uitvoeren voor de documentatie van de lengteprofielen van de sleufwanden. Afhankelijk van de exacte locatie van de bodemingrepen eventueel ook een archeologische begeleiding van de horizontale vlakken.

Inleiding/Project

Het riool in de Engelenkampstraat in Sittard, tussen de Parklaan en de Leyenbroekerweg moet vervangen worden. (Figuur 1). Hiervoor zijn bodemingrepen noodzakelijk die dermate diep gaan dat eventueel aanwezige archeologische resten worden bedreigd. Vandaar dat de gemeente reeds in een vroeg stadium de afweging maakt om al dan niet archeologisch onderzoek uit te laten voeren. De exacte omvang van de werkzaamheden is nog niet bekend, maar er dient rekening gehouden te worden met een sleufbreedte van 3 m en een maximale diepte van 2,5 m – mv.

Vraagstelling

- A: Is in het plangebied, op basis van een toets aan het vigerende bestemmingsplan, voor deze ingrepen archeologisch onderzoek noodzakelijk?
- B: Als uit de bestemmingsplantoets blijkt dat archeologisch onderzoek nodig is, welke vervolgstappen kunnen worden genomen om tot een goede afweging en maatwerkadvies te komen? Welke stukken kunnen dan aanvullend worden bekeken en welke aanvullende gegevens moeten dan worden opgevraagd, om tot een maatwerkadvies te komen? Welk type onderzoek zou uitgevoerd kunnen worden?

Figuur 1: Het plangebied geprojecteerd op de topografische kaart.

A: Toets bestemmingsplan

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste kenmerken van het plangebied weergegeven.

<i>Naam bestemmingsplan</i>	Bestemmingsplan Centrum Sittard (vastgesteld op 26-06-2013)
<i>Identificatie bestemmingsplan</i>	NL.IMRO.1883.BPCentrumSittard-VA01
<i>Dubbelbestemming archeologie</i>	Dubbelbestemming archeologie waarde 1
<i>Eisen bestemmingsplan</i>	Onderzoekspllicht bij omvang >50 m2 en diepte >0,3 m -mv
<i>Categorie beleidskaart</i>	Categorie 2 en 4 (Figuur 4). De grens tussen beide categorieën ligt precies in het midden van de rijbaan van de Engelenkampstraat. Een deel ligt geheel binnen categorie 2 vanwege twee vondstmeldingen ten zuiden van de straat (3235945100: gracht/greppel met paal en ijzertijdaardewerk; 2899301100: ijzertijdurn en menselijk bot)
<i>Vindplaats binnen het plangebied?</i>	Nee
<i>Geomorfologische kaart</i>	Grotendeels daluitspoelingswaaier (G21), de westelijke 85 m ligt binnen het beekdal van de Geleenbeek (R42) en de 82 m ten oosten daarvan ligt in een droogdal (R21)
<i>Bodemkaart</i>	Op de bodemkaart is het gebied niet gekarteerd vanwege de ligging binnen bebouwd gebied
<i>Maissiatkaart (1805)/Minuutplan (1810-1832)</i>	In het midden van het plangebied snijdt de noord-zuid verlopende Molenbeek het plangebied, in het bredere deel van het plangebied in het oosten snijdt een geknikte greppel/gracht met een weg erlangs het plangebied (Figuur 2)
<i>Bonneblad/waterlossingskaart (ca. 1900)</i>	Eveneens de doorsnijding van de Molenbeek en de geknikte weg. De geknikte gracht lijkt niet meer aanwezig. Ter hoogte van Schuttestraat 42 is een gebouw aanwezig (Blauwe pijl in Figuur 3)
<i>Verstoringen</i>	Grootschalige verstoring door de aanleg van het oude riool
<i>Omvang bodemingrepen</i>	ca. 3300 m2
<i>Diepte bodemingrepen</i>	ca. 2,5 m

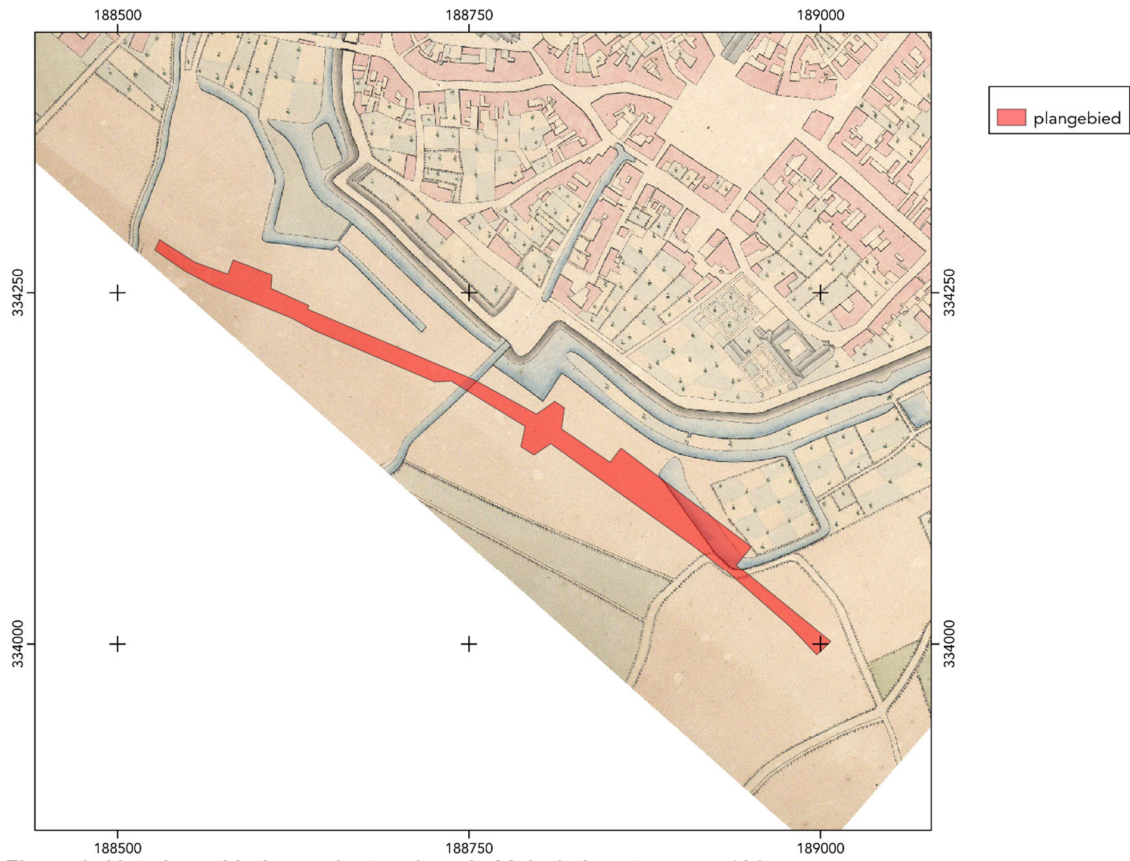
Volgens de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Sittard-Geleen ligt het plangebied in categorie 2 en 4 (Figuur 4).¹ Categorie 2 houdt een hoge archeologische waarde in vanwege de ligging binnen de schootsvelden, categorie 4 houdt een (middel-) hoge verwachting voor droge of natte landschappen in.

In de zone van categorie 2 ten zuiden van het plangebied (Figuur 4) is op een afstand van 45 tot 75 m tot het plangebied een greppel met een paal aangetroffen met ijzertijdaardewerk en een ijzertijdurn met menselijk botmateriaal. Binnen dezelfde zone is bij de begeleiding van de aanleg van het riool in de Kastanjelaan nog een tweede ijzertijdgraf aangetroffen.² Er zijn geen andere vondstmeldingen of vindplaatsen bekend binnen een relevante afstand van het plangebied.

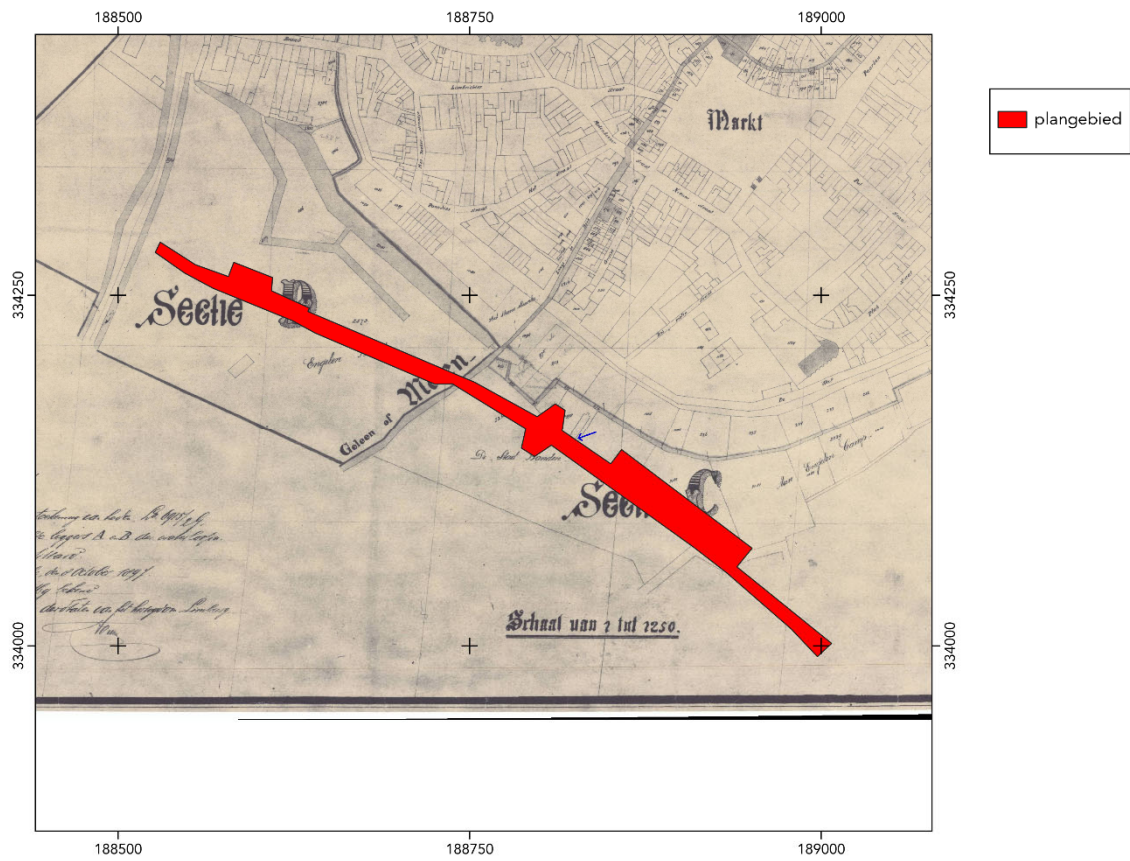
Op de hoogtekartaart (Figuur 5) is het lage beekdal in het westen en de aanzet tot de Kollenberg in het oosten goed te zien. Dit betekent dat het plangebied in een gradiëntzone ligt, zodat er in principe een hoge verwachting is voor kampementen van jagers/verzamelaars.

¹ Verhoeven, M.P.F. & G.R. Ellenkamp, 2010: Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Sittard-Geleen. RAAP-rapport 2144.

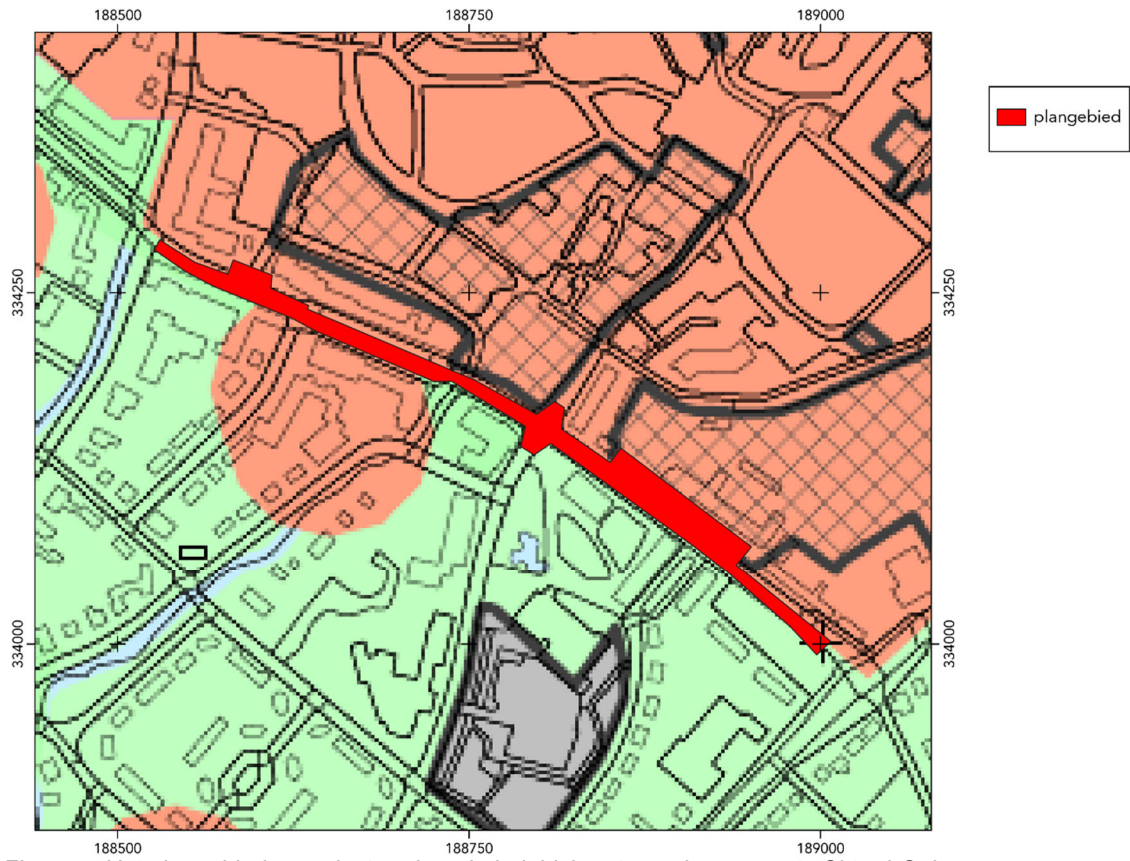
² Heijting, F. & M. Janssen, 2014: Archeologische begeleiding van de rioolvervanging aan de Kastanjelaan te Sittard. Archeodienst rapport 454.

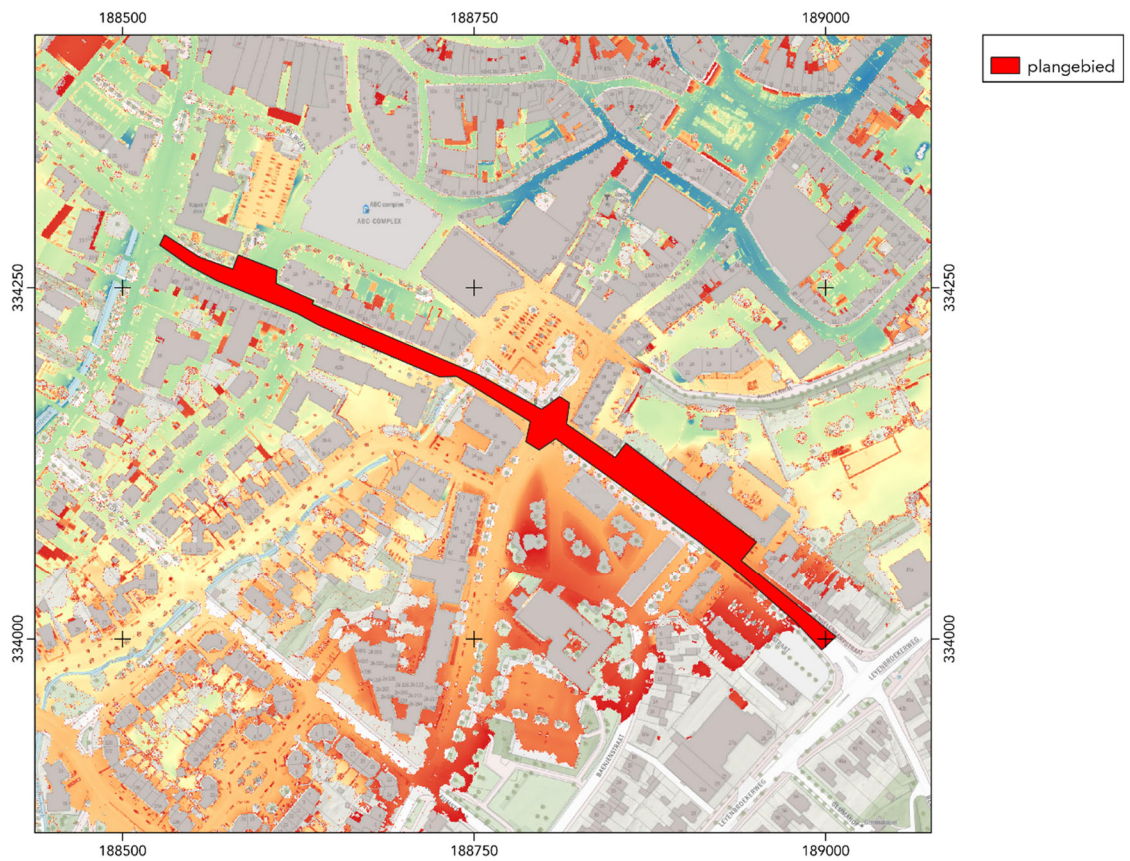
Figuur 2: Het plangebied geprojecteerd op de Maissiatkaart van ca. 1805.

Figuur 3: Het plangebied geprojecteerd op de waterlossingskaart van 1897.

Figuur 4: Het plangebied geprojecteerd op de beleidskaart van de gemeente Sittard-Geleen. Bron: Verhoeven & Ellenkamp 2010.

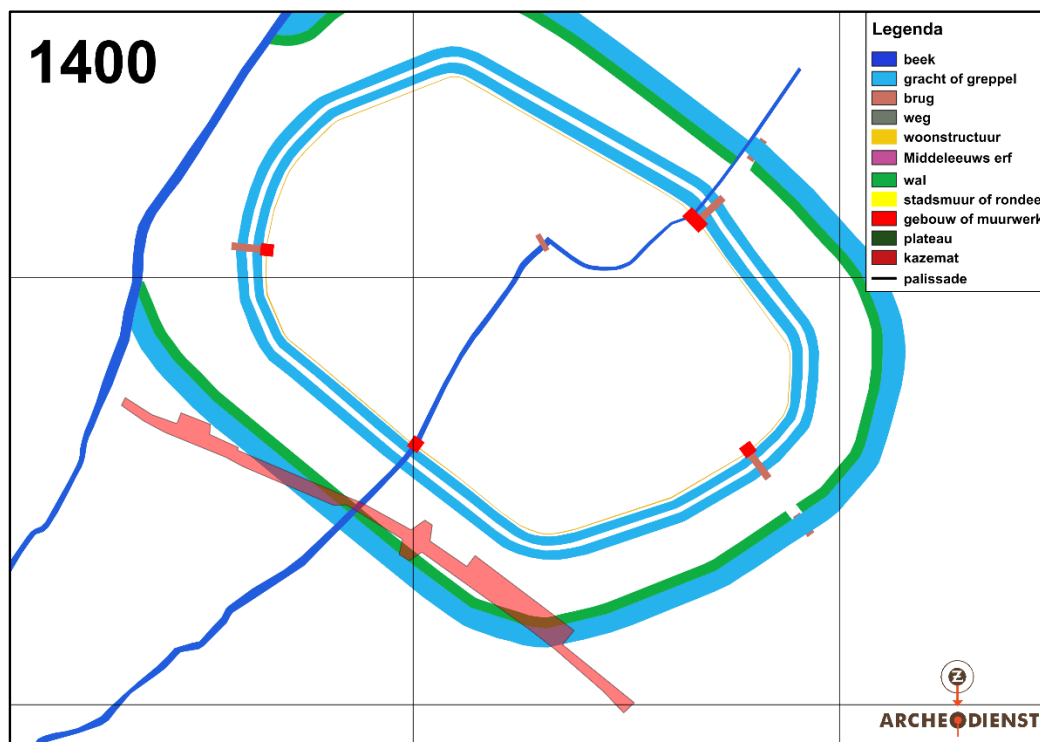
Figuur 5: Het plangebied geprojecteerd op de hoogtekaart. Blauw is laag; rood is hoog. Bron AHN.nl.

De ligging binnen de schootsvelden brengt een hoge verwachting met zich mee voor sporen uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd die met de Sittardse vestingwerken en met diverse oorlogshandelingen samenhangen. In een recente studie is een reconstructie van de ontwikkeling van de vestingwerken gemaakt.³ Volgens de reconstructies oversnijdt een aantal elementen van de vestingwerken mogelijk het plangebied.

In de reconstructie van 1400 gaat het om de Molenbeek die hier naar de waterpoort aan de zuidzijde van de stad leidde (zoals al uit de historische kaarten bleek) en om de derde gracht die vermoedelijk in 1400 aangelegd is (Figuur 6). Het verloop van deze gracht is aan de noordzijde en noordoostzijde van de stad bekend, maar aan de zuidzijde is het verloop uitsluitend gebaseerd op een vermoeden. Langs de gracht heeft een wal gelegen, maar daar zullen geen archeologische resten van bewaard zijn, omdat deze zich (grotendeels) bovengronds bevonden heeft. De Geleenbeek (en de vroeg- en volmiddeleeuwse voorganger daarvan) ligt in deze reconstructie buiten het plangebied. De juistheid van deze locatie is echter onzeker, zodat deze ook nog binnen het plangebied zou kunnen liggen.

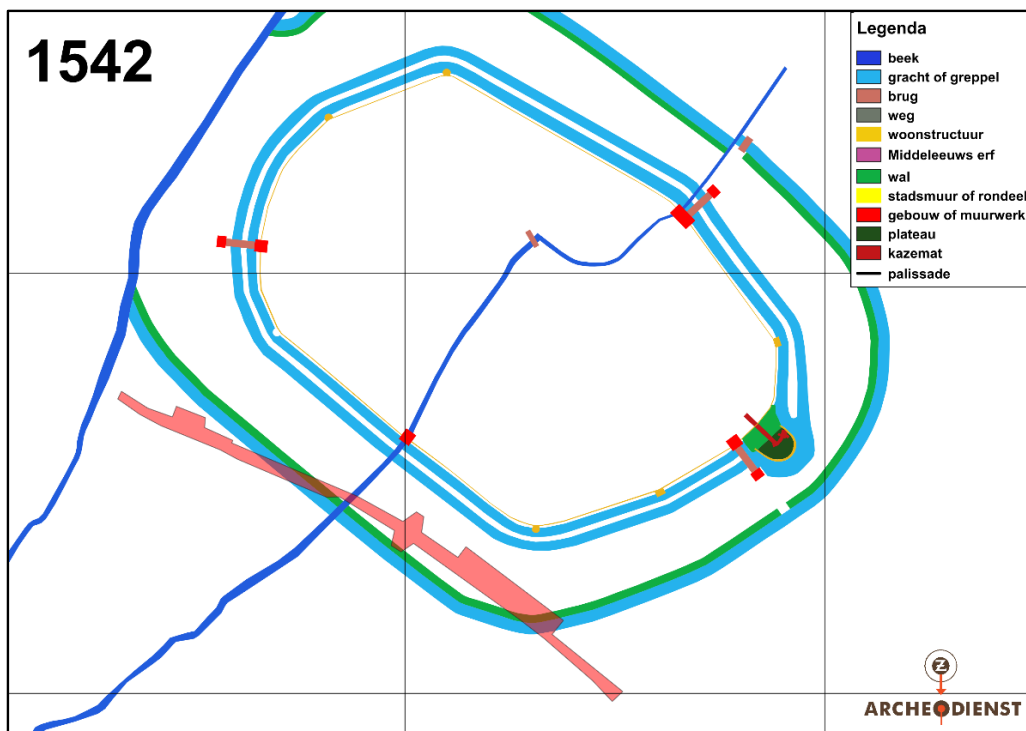
In 1542 zijn de vestingwerken hernieuwd waarbij de derde gracht iets verlegd is en smaller geworden is (Figuur 7).

In 1677/1678 zijn acht ravelijnen aangelegd rondom de stad (Figuur 8). De ligging van de ravelijnen aan de noordzijde van de stad is grotendeels bekend. De ligging van de ravelijnen aan de zuidzijde is volledig speculatief. De ligging van de ravelijngracht in het oostelijke deel van het plangebied zou verband kunnen houden met de geknikte gracht/greppel in de historische kaarten. Van het ravelijn dat het plangebied in het midden snijdt, is de ligging slechts bij benadering bekend en is de grootte van het ravelijn geheel onbekend. Vermoedelijk is voor de aanleg van dit ravelijn de Molenbeek omgelegd. De precieze locatie van die omlegging is niet bekend.

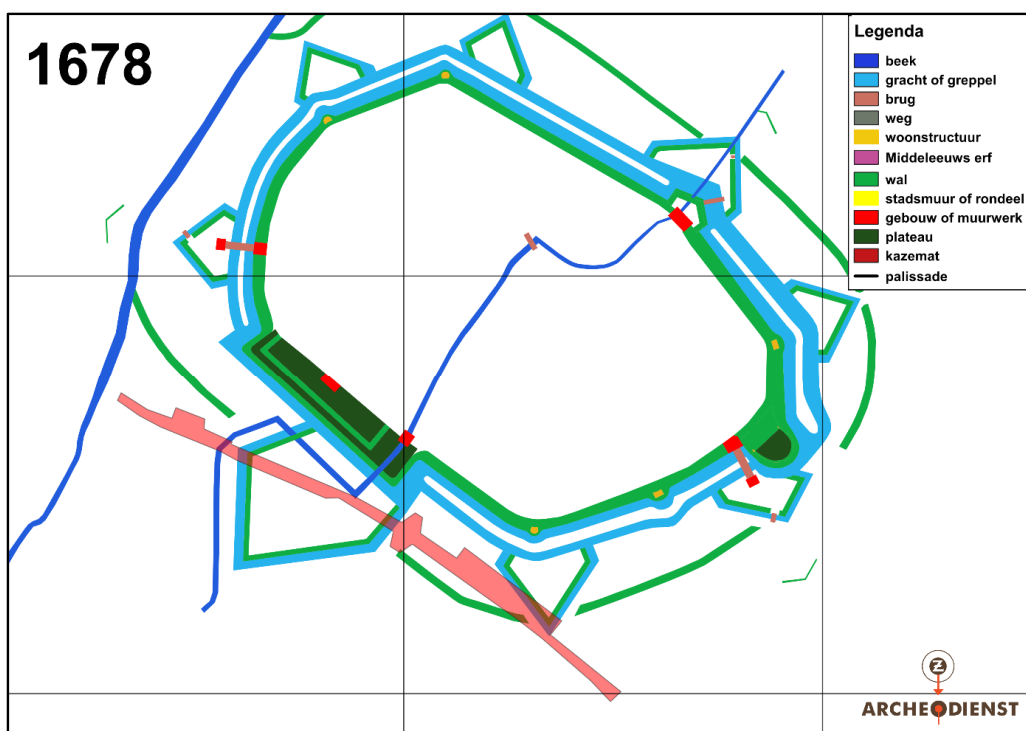

Figuur 6: Het plangebied (roodbruin) geprojecteerd op de reconstructie van de vestingwerken rond 1400. Bron: Van de Graaf 2021.

³ Graaf, W.S. van de, 2021: Archeologisch onderzoek in de noordelijke schootsvelden van Sittard. Archeodienst rapport 935.

Figuur 7: Het plangebied (roodbruin) geprojecteerd op de reconstructie van de vestingwerken rond 1542. Bron: Van de Graaf 2021.

Figuur 8: Het plangebied (roodbruin) geprojecteerd op de reconstructie van de vestingwerken rond 1678. Bron: Van de Graaf 2021.

A: Conclusie en advies n.a.v. de bestemmingsplantoets

Conform het bestemmingsplan bestaat er een onderzoeksplicht omdat de geplande ingrepen de ondergrenzen (50 m² en 0,3 m -mv) overschrijden. Het nieuwe riool komt echter op dezelfde plek te liggen als het oude riool, waardoor het plangebied in de praktijk voor het grootste deel verstoord zal zijn. De hoge verwachting voor alle perioden zal daarom hoogstwaarschijnlijk bijgesteld moeten worden naar een lage verwachting, zodat het de vraag is of een archeologisch onderzoek wel zin heeft. Pas als de locatie en omvang van het nieuwe riool vergeleken kan worden met de locatie en

omvang van het oude riool, en dus vastgesteld kan worden in hoeverre het plangebied daadwerkelijk verstoord is, kan definitief besloten worden of een begeleiding van de aanleg van het riool in het horizontale vlak zin heeft.

Bij de vervanging van een riool is er echter vrijwel altijd tenminste één profielwand die nog grotendeels onverstoord is. Deze profielwand -of beide profielwanden als ze beide onverstoord zijn- dient in ieder geval in het verticale vlak volledig gedocumenteerd te worden omdat deze belangrijke informatie over de vestingwerken kan opleveren en een nauwkeuriger beeld kan geven van de ontwikkeling van de vestingwerken. Het gaat dan met name om de locatie en het verloop van de Molenbeek, de derde gracht en de Geleenbeek (alle drie in verschillende perioden) en de ravelijnen uit 1677/1678. Eventueel kunnen in het profiel/de profielen ook oudere sporen aangetroffen worden, zoals van het ijzertijdgrafveld dat ten zuiden van het plangebied ligt.

B: Vervolgstappen

Voordat een definitief selectiebesluit genomen kan worden, moeten zowel de exacte bouwtekeningen voor het nieuwe riool (met representatieve dwarsdoorsneden), als de locatie van het oude riool voorgelegd worden. Op basis daarvan kan vastgesteld worden in hoeverre het plangebied verstoord is en kan beslist worden of een opgraving, variant archeologische begeleiding van de ontgraving in het horizontale vlak noodzakelijk is. Tevens moet duidelijk zijn welke bodemingrepen buiten het riooltracé gepland zijn. Indien bijvoorbeeld een nieuwe bestrating aangebracht wordt, is daarvoor mogelijk ook archeologisch onderzoek nodig.

Een opgraving, variant archeologische begeleiding is in ieder geval noodzakelijk voor het verticale vlak van de lange profielwanden van de rioolsleuf. Hiervoor is geen permanente archeologische begeleiding noodzakelijk. Voor het begin van de werkzaamheden dient er een overleg tussen de uitvoerder, de civiele aannemer en de gemeentelijk archeoloog plaats te vinden waarin de meest efficiënte wijze van begeleiding vastgesteld wordt.

Voor het archeologische onderzoek dient vooraf een Programma van Eisen opgesteld te worden dat goedgekeurd moet worden door het bevoegde gezag.

Meldingsplicht

Bij een verstoring diepte groter dan 30 cm geldt een meldingsplicht voor de aanvang van de werkzaamheden. Dit betekent dat in de omgevingsvergunning moet worden opgenomen dat de aanvang van de werkzaamheden moet worden gemeld bij de gemeentelijk archeoloog.

De volgende teksten zullen worden opgenomen in de omgevingsvergunning:

1. De aanvang van het bouwrijp maken van het perceel dient twee weken voor de werkstart aan de gemeentelijk archeoloog te worden gemeld per email (marion.aarts@sittard-geleen.nl)
2. De mogelijkheid dat er in het plangebied archeologische vondsten worden gedaan is aanwezig. Wij wijzen u nadrukkelijk op uw wettelijke verplichting (Erfgoedwet; paragraaf 5.4) om archeologische vondsten te melden, ook als er geen archeologisch onderzoek plaatsvindt. Bij het doen van vondsten waarvan u vermoedt dat het om archeologische vondsten of sporen gaat, bent u verplicht deze onmiddellijk te melden bij de bevoegde instantie, in dit geval de gemeente. U kunt uw vondsten melden bij de gemeentelijk archeoloog Mw. M. Aarts (046-4777456) **en** aan de gemeentelijk projectleider of de gemeentelijk contactpersoon van uw project.

N.B. Dit advies geldt voor het plan dat nu is ingediend (d.d. juli 2022). Indien het plan in de toekomst wordt aangepast, dient dit plan opnieuw archeologisch getoetst te worden.

29-07-2022

Willem-Simon van de Graaf, Willem-Simon archeologie

xx-xx-2022

Akkoord gemeentelijk archeoloog, gemeente Sittard-Geleen (Marion Aarts)

Marion Aarts
Gemeentelijk Archeoloog
Gemeente Sittard-Geleen
Marion.Aarts@sittard-geleen.nl
046-4777456